

หลักธรรมคำสอน พระพุทธเจ้า กับทฤษฎีนวัตกรรม

รศ.ดร.อนันต์ จันทะนี

สำนักวิจัยและนวัตกรรม
มูลนิธิส่งเสริมวิชาการ

หลักธรรมคำสอน พระพุทธเจ้า กับทฤษฎีนวัตกรรม

รศ.ดร.อภิวัฒน์ จันตะนี

สำนักวิจัยและนวัตกรรม
มูลนิธิสงสรีวิฑา

ชื่อหนังสือ **หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม**

ชื่อผู้แต่ง รองศาสตราจารย์ ดร.อภินันท์ จันตะนี

พิมพ์ครั้งที่ 1

จำนวนพิมพ์ 50 เล่ม ราคา 160 บาท

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพร จันตะนี

เลขที่ 199-538 ถนนกรุงศรีซิตี้ ตำบลคลองสวนพลู

อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000

โทร. 087-1192299

พิมพ์ที่ บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด

เลขที่ 219 ซอยเพชรเกษม102/2 แขวงบางแคเหนือ เขตบางแค กรุงเทพฯ 10160

โทรศัพท์ 02-809-2281-3 โทรสาร 02-809-2284

www.fast-books.com e-mail : fastbookthai@gmail.com

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

อภินันท์ จันตะนี.

หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม.-- กรุงเทพฯ :

จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, 2566.

231 หน้า.

1. หลักคำสอน – พุทธศาสนา. I. ชื่อเรื่อง.

294.3144

ISBN 978-616-598-822-3

คำนำ

การจัดทำหนังสือ “**หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎี นวัตกรรม**” ครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อการศึกษาค้นคว้าและใช้อ้างอิง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาตามหลักธรรมคำสอนและนวัตกรรม การสร้าง นวัตกรรมของพระพุทธเจ้า การสร้างทฤษฎีนวัตกรรม การใช้นวัตกรรม เพื่อการเรียนการสอน การพัฒนาปัญญา คุณธรรมและจริยธรรมให้นัก นวัตกรรม การบูรณาการนวัตกรรม และการสร้างรูปแบบจากนวัตกรรม ทางพระพุทธศาสนากับทฤษฎีนวัตกรรมเป็น “**พุทธนวัตกรรม**” โดยใช้ กรณีสึกขานวัตกรรมในองค์กรภาครัฐและเอกชน

ในการนี้ขอขอบพระคุณท่าน ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต ผื่อนช้าง รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล และรองศาสตราจารย์ ดร.มานิตย์ สิงห์ทองชัย ซึ่งเป็นผู้ทรง คุณที่ได้สละเวลาเพื่อตรวจประเมินคุณภาพหนังสือเล่มนี้ ด้วยกัลยาณมิตร สำหรับเนื้อหาสาระอาจจะมีข้อมูลที่ไม่ทันกับเหตุการณ์ไปบ้าง หากว่าท่าน ผู้อ่านจะกรุณาแนะนำมายังผู้จัดทำหนังสือนี้ จะขอน้อมรับเพื่อปรับปรุง แก้ไขในโอกาสต่อไป

(รศ.ดร.อภินันท์ จันตะนี)

ผอ.สำนักวิจัยและนวัตกรรม

ประธานมูลนิธิแสง-สืวิชาการ

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมและนวัตกรรม	
1.1 ความหมายหลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้า	1
1.2 ลักษณะของนวัตกรรม	11
1.3 ความเห็นและการเสนอของผู้เขียน	17
1.4 การสรุป	19
บทที่ 2 หลักธรรมคำสอนและนวัตกรรม	
2.1 พระธรรมเกี่ยวกับนวัตกรรม	21
2.2 วิธีการสร้างนวัตกรรมของพระพุทธเจ้า	24
2.3 พระสูตรที่สำคัญเป็นนวัตกรรมชั้นสูง	28
2.4 พระสูตรในโพธิราชกุมารสูตรซึ่งเป็นนวัตกรรม	31
2.5 ความเห็นและการเสนอของผู้เขียน	38
2.6 การสรุป	41
บทที่ 3 คุณธรรมจริยธรรมเชิงนวัตกรรม	
3.1 รูปแบบนวัตกรรมของพระพุทธเจ้า	43
3.2 การพัฒนาคุณธรรมเชิงนวัตกรรม	47
3.3 การพัฒนาจริยธรรมเชิงนวัตกรรม	50
3.4 การพัฒนาจริยธรรมมนุษย์ในยุคโลกไร้พรมแดน	58
3.5 ความเห็นและทัศนะของผู้เขียน	63
3.6 การสรุป	65
บทที่ 4 ความหมายและประเภทนวัตกรรม	
4.1 ความหมายของนวัตกรรม	67
4.2 ความสำคัญของนวัตกรรม	70
4.3 นวัตกรรมที่ใช้ในองค์กรของรัฐ	74

4.4 ประเภทของนวัตกรรม	81
4.5 นวัตกรรมที่ส่งผลกระทบ	85
4.6 ความเห็นและทัศนะของผู้เขียน	87
4.7 การสรุป	88

บทที่ 5 การสร้างทฤษฎีนวัตกรรม

5.1 กระบวนการสร้างทฤษฎีนวัตกรรม	91
5.2 ทฤษฎีต้นแบบทางนวัตกรรม	93
5.3 การนำทฤษฎีนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ	104
5.4 ความเห็นและการเสนอของผู้เขียน	107
5.5 การสรุป	112

บทที่ 6 การใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้

6.1 การนำทฤษฎีนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้	115
6.2 นวัตกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้จากต่างประเทศ	117
6.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมจำแนกเป็น 3 กลุ่ม	124
6.4 ความสำคัญของนวัตกรรมกับผู้ประกอบการ	130
6.5 ความเห็นและทัศนะของผู้เขียน	136
6.6 การสรุป	137

บทที่ 7 นวัตกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

7.1 การพัฒนานวัตกรรมสู่อนาคต	139
7.2 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม	142
7.3 กรณศึกษานวัตกรรมทางด้านเศรษฐกิจ	144
7.4 การพัฒนาสังคมด้วยนวัตกรรม	149
7.5 ความเห็นและการเสนอของผู้เขียน	156
7.6 การสรุป	161

บทที่ 8 การบูรณาการนวัตกรรมการ

8.1 ความหมายการบูรณาการนวัตกรรมการ	163
8.2 หลักพุทธธรรมเพื่อบริหารเชิงบูรณาการ	169
8.3 การบูรณาการทฤษฎีนวัตกรรมการ	172
8.4 การกำหนดองค์การนวัตกรรมการ	181
8.5 ความเห็นและทัศนะของผู้เขียน	184
8.6 การสรุป	188

บทที่ 9 การสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมการ

9.1 การเผยแพร่ธรรมคำสอนสมัยพุทธกาล	191
9.2 การนำทฤษฎีธรรมสู่การปฏิบัติ	195
9.3 การหลอมรวมคำสอนกับทฤษฎีธรรม	205
9.4 ความเห็นและการเสนอของผู้เขียน	207
9.5 การสรุป	211

บรรณานุกรม	214
------------	-----

ดัชนีค้นคำ	219
------------	-----

บทที่ 1

ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมและนวัตกรรม

ศาสนาพุทธมีหลักธรรมคำสอนที่พุทธศาสนิกชนยึดถือ และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตหลายประการ ได้แก่ อริยสัจ 4 ทิฏฐิ 6 ธรรมคุณ 6 สัมปยุตธรรม 7 อินทรีย์และพละ 5 อิทธิบาท 4 เป็นต้น ซึ่งอริยสัจ 4 คือ ความจริงสูงสุดยอซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้ และได้แสดงต่อจากโอวาทปาติโมกข์ ความจริงสูงสุดยออันประเสริฐ ซึ่งหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้นั้นเป็นสิ่งที่ได้ปรากฏอยู่ก่อนแล้วโดยพระพุทธเจ้าทรงค้นพบและนำมาสอนประชาชนทั่วไป สำหรับนวัตกรรม เป็นการสร้างหรือวิธีทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีใหม่ ๆ และยังสามารถหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิด การผลิต กระบวนการหรือองค์กร เป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาหรือประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ โดยนวัตกรรม (Innovation) คือ สิ่งที่เกิดจากการคิดค้นหรือประดิษฐ์ขึ้นใหม่ หรือถูกทำให้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ได้แก่ เทคโนโลยี ความคิด สิ่งประดิษฐ์ และผลิตภัณฑ์ โดยไม่จำเป็นต้องสร้างขึ้นใหม่อย่างไม่เคยมีมาก่อน แต่อาจมาจากการดัดแปลงหรือต่อยอดมาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้แปลกใหม่ที่พัฒนายิ่งขึ้น

1.1 ความหมายหลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้า

ศาสนาพุทธมีหลักธรรมคำสอนเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนหรือพุทธศาสนิกชน โดยศาสนามีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนทุกคนมีธรรมะ มีคุณธรรมและสอนให้คนเป็นคนดี ดังนั้นศาสนาพุทธจึงมีหลักธรรมคำสอนเพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีหลักการและการประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ซึ่งมีหลักธรรมคำสอนที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1) อริยสัจ 4 เป็นความจริงสุดยอดซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้และได้ใช้แสดงใน “โอวาทปาติโมกข์” ความจริงสุดยอดอันประเสริฐ มี 4 ประการ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

(1) **ทุกข์** ความไม่สบายกายไม่สบายใจ ทำให้เกิดปัญหาแก่ การดำเนินชีวิต แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ สภาวะทุกข์ หมายถึง ทุกข์ประจำ ที่เป็นไปตามธรรมชาติคือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ปกิณณกทุกข์ หมายถึง ทุกข์จร ที่อาจเกิดขึ้นเพราะเหตุต่าง ๆ เช่น ความเศร้าโศก น้อยใจ ตรอมใจ เจ็บป่วยไม่สบายกาย การประสพกับ สิ่งที่ไม่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก และความไม่สมปรารถนา

(2) **สมุทัย** สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ ได้แก่ ตัณหา (ความอยาก) มี 3 ลักษณะคือ

(2.1) กามตัณหา คือ ความอยากได้ อยากมี อยากเป็นในสิ่งที่ไม่เคยได้ ไม่เคยมี และ ไม่เคยเป็น

(2.2) ภวตัณหา หมายถึง ความอยากให้คงอยู่ เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง อำนาจ คำสรรเสริญ อยากให้สิ่งเหล่านั้นดำรงอยู่กับตนเองตลอดไป

(2.3) วิภวตัณหา หมายถึง ความไม่อยากมี ไม่อยากเป็น เช่น ความไม่พอใจในสถานะหรือสภาพที่ตนมีอยู่ เป็นอยู่ในปัจจุบัน

(3) **นิโรธ** หมายถึง ความดับทุกข์คือ การละตัณหา 3 ประการดังกล่าว เมื่อละต้นเหตุของทุกข์ เสียได้ ความทุกข์ย่อมไม่มี

(4) **มรรค** หมายถึง วิธีดับทุกข์ เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อที่จะละตัณหาซึ่งเป็นต้นเหตุของทุกข์ มี 8 ประการดังนี้

มรรค 8 (แนวทางดับทุกข์ มี 8 ประการดังนี้)

(4.1) **สัมมาทิฐิ** (ความเห็นชอบ) ได้แก่ การมีความเห็นที่ถูกต้อง เช่น ยอมรับเรื่องบาป บุญ กรรมดี กรรมชั่ว ชาตินี้และชาติหน้า ในระดับที่ละเอียดอ่อนขึ้นไปอีกคือ ความเข้าใจในอริยสัจ 4

(4.2) **สัมมาสังกัปปะ** (ความดำริชอบ) ได้แก่ การคิดเพื่อที่จะให้จิตใจของตนเองเป็นอิสระคือ คิดปลีกตัวออกจากกาม ไม่ตกเป็นทาสของรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส จนเกินไป ไม่คิดพยาบาท และ ประการสุดท้ายคือ ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น

(4.3) **สัมมาวาจา** (วาจาชอบ) การเว้นจากวจีทุจริต 4 คือ เว้นจากการพูดเท็จ (มุสาวาจา) เว้นจากการพูดส่อเสียด (ปิสุณวาจา) เว้นจากการพูดคำหยาบ (ผรุสวาจา) เว้นจากการพูด เพื่อเจ้อ ไร้สาระ (สัมผัปปลาปวาจา)

(4.4) **สัมมากัมมันตะ** (การกระทำชอบ) ได้แก่ การงดเว้นจากกายทุจริต คือ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤตินิดในกาม

(4.5) **สัมมาอาชีวะ** (การเลี้ยงชีวิตชอบ) ได้แก่ การประกอบอาชีพที่ไม่ผิดศีลธรรมและ ไม่ เบียดเบียน ผู้อื่น รวมความไปถึง การไม่อยู่เฉย ๆ โดยไร้ประโยชน์ ต้องเป็นผู้ที่ทำงาน ประกอบอาชีพ

(4.6) **สัมมาวายามะ** (ความเพียรชอบ) ได้แก่ การเพียรระวังไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้น หรือเพียร ขจัดความชั่วที่ได้เกิดขึ้นแล้ว เพียรสร้างความดีให้เกิดขึ้น และเพียรรักษาความดีที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่ ตลอดไป

(4.7) **สัมมาสติ** (ความระลึกชอบ) คือ การกำหนดรู้พฤติกรรมของจิต ระลึกได้ตลอดเวลาว่า ตนเองกำลังคิดอะไร ทำอะไร ไม่เป็นคนใจลอย ไม่ประมาท มีความรอบคอบ

(4.8) **สัมมาสมาธิ** (ความตั้งใจชอบ) ได้แก่ การตั้งจิตให้มั่นคง สามารถควบคุมอารมณ์ได้ จนกระทั่งสามารถบังคับจิตใจ ให้หยุดนิ่งอยู่กับอารมณ์อันเดียวทิศ 6

2) ทิศ 6 คือการปฏิบัติชอบระหว่างบุคคลผู้มีอุปการคุณ 6 พวก

“ทิศ 6” บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธุจทิศที่อยู่รอบตัวจัดเป็น 6 ทิศ ดังนี้

(1) ปุรัตถิมทิศ ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา

- (2) ทักขิณทิส ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครู-อาจารย์
- (3) ปัจฉิมทิส ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามเณร-ภรรยา
- (4) อุตตรทิส ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตร-สหาย
- (5) อุปริมทิส ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์-สมณพราหมณ์
- (6) เภฏจิมทิส ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ ลูกจ้างกับนายจ้าง

3) สัปปริสธรรม 7

สัปปริสธรรม 7 คือ หลักธรรมของคนดีหรือหลักธรรมของสัตตบุรุษ 7 ประการ ได้แก่ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักปฏิบัติ และรู้จักบุคคล

(1) **รู้จักเหตุ**หรือธัมมัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักวิเคราะห์หาสาเหตุ ของสิ่งต่าง ๆ

(2) **รู้จักผล**หรืออัตถัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ

(3) **รู้จักตน**หรืออัตตัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักตน ทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม และความสามารถ

(4) **รู้จักประมาณ**หรือมัตตัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักหลักของความ พอดี การดำเนินชีวิตพอเหมาะพอควร

(5) **รู้จักกาลเวลา**หรือกาลัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา รู้จักเวลาไหนควรทำอะไร แล้วปฏิบัติให้เหมาะสมกับเวลานั้น ๆ

(6) **รู้จักปฏิบัติ**หรือปริสสัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติ การปรับตัว และแก้ไขตนให้เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มและชุมชน

(7) **รู้จักบุคคล**หรือบุคคลัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตน ให้เหมาะสมกับบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกัน

ดังนั้น การที่บุคคลใดนำเอาหลักสัปปริสธรรม 7 มาใช้ในการดำเนินชีวิต จะช่วยให้ชีวิตพบกับความสุขตลอดไปได้

4) อิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการ มี 4 ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

(1) **ฉันทะ** คือ ความพอใจ ใฝ่รัก ใฝ่หาความรู้ และใฝ่สร้างสรรค์

(2) **วิริยะ** คือ ความเพียรพยายาม มีความอดทนไม่ท้อถอย

(3) **จิตตะ** คือ ความเอาใจใส่และตั้งใจแน่วแน่ในการทำงาน

(4) **วิมังสา** คือ ความหมั่นใช้ปัญญาและสติในการตรวจตราและการคิดไตร่ตรอง

5) สติปัฏฐาน ฐานเป็นที่กำหนดของสติ

(1) การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย (กายนุปัสสนา)

(2) การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา (เวทนานุปัสสนา)

(3) การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต (จิตตานุปัสสนา)

(4) การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม (ธรรมานุปัสสนา)

6) อินทรีย์ 5

(1) **ศรัทธา** -ทำให้เกิดความเชื่อ

(2) **วิริยะ** -ทำให้เกิดความเพียร

(3) **สติ** -ทำให้เกิดความระลึกได้

(4) **สมาธิ** -ทำให้เกิดความตั้งมั่น

(5) **ปัญญา** -ทำให้เกิดความรอบรู้

7) กุศลกรรมบถ 10

กุศลกรรมบถ 10 เป็นหนทางแห่งการทำความดีงามทางแห่งกุศล ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่ความสุข ความเจริญ แบ่งออกเป็น 3 ทาง คือกายกรรม 3 วจีกรรม 4 และมโนกรรม 3

กายกรรม 3 หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออกทางกาย 3 ประการ ได้แก่

(1) เว้นจากการฆ่าสัตว์ คือ การละเว้นจากการฆ่าสัตว์ การเบียดเบียนกัน เป็นผู้ไม่เมตตา กรุณา

(2) เว้นจากการลักทรัพย์ คือ ละเว้นจากการลักขโมย เคารพในสิทธิของผู้อื่น ไม่หยิบฉวยของคนอื่นมาเป็นของตน

(3) เว้นจากการประพฤติดินในกาม คือ การไม่ล่วงละเมิดสามีหรือภรรยาผู้อื่น ไม่ล่วง ละเมิด ประเวณีทางเพศ

วจีกรรม 4 หมายถึง การเป็นผู้มีความประพฤติซึ่งแสดงออกทางวาจา 4 ประการ ได้แก่

(1) เว้นจากการพูดเท็จ คือ พูดแต่ความจริง ไม่พูดโกหก หลอกลวง

(2) เว้นจากการพูดส่อเสียด คือ พูดแต่ในสิ่งที่ทำให้เกิดความสามัคคี กลมเกลียว ไม่พูดจา ในสิ่งที่ก่อให้เกิดความแตกแยก แตกร้าง

(3) เว้นจากการพูดคำหยาบ คือ พูดแต่คำสุภาพ อ่อนหวาน อ่อนโยน กับบุคคลอื่นทั้ง ต่อหน้า และลับหลัง

(4) เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ พูดแต่ความจริง มีเหตุมีผลเน้นเนื้อหาสาระที่เป็น ประโยชน์ พูดแต่สิ่งที่จำเป็นและพูดถูกกาลเทศะ

มโนกรรม 3 หมายถึง ความประพฤติที่เกิดขึ้นในใจ 3 ประการ ได้แก่

(1) ไม่อยากได้ของของเขา คือ ไม่คิดจะโลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน

(2) ไม่พยาบาทปองร้ายผู้อื่น คือ มีจิตใจดี มีความปรารถนาดี อยากให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญ

(3) มีความเห็นที่ถูกต้อง คือ มีความเชื่อในเรื่องการทำความดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วและมีความเชื่อว่าความพยายามเป็นหนทางแห่งความสำเร็จ

8) อกุศลกรรมบท 10

อกุศลกรรมบท 10 เป็นหนทางแห่งการทำความชั่ว ความไม่ดี 10 ประการ แบ่งออกเป็น 3 ทาง คือ

-กายกรรม 3 1) ฆ่าสัตว์ 2) ลักทรัพย์ 3) ประพฤติผิดในกาม

-วจีกรรม 4 1) พูดเท็จ 2) พูดส่อเสียด 3) พูดคำหยาบ 4) พูดเพ้อเจ้อ

-มโนกรรม 3 1) โลภอยากได้ของเขา 2) พยาบาทปองร้ายเขา 3) มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

9) สังคหัตถ์ 4

สังคหัตถ์ 4 เป็นหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่เป็นวิธีปฏิบัติ เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจคนอื่นที่ยังไม่เคยรักใคร่นับถือ ให้เกิดความรัก ความนับถือ สังคหัตถ์เป็นหลักธรรมที่ช่วยผูกไมตรีซึ่งกันและกันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา

(1) **ทาน** คือ การให้ปันสิ่งของของตนให้แก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ เพื่อให้ประโยชน์แก่ผู้รับ การให้เป็นการยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน อย่างดียิ่ง เป็นการสงเคราะห์สมานน้ำใจกัน ผูกมิตรไมตรีกันให้ยั่งยืน

(2) **ปิยวาจา** คือ การเจรจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน พูดชวนให้คนอื่นเกิดความรักและนับถือ คำพูดที่ดื่นนัย่อมผูกใจคนให้แน่นแฟ้นตลอดไป หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี ย่อมทำให้เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน

(3) **อตถจริยา** คือ การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนชวาย ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปเป็นคนไม่ดูตาย ช่วยให้เกิดสติสำนึกในความผิดชอบชั่วดี หรือช่วยแนะนำให้เกิดความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ

(4) **สมานัตตตา** คือ การวางตนเป็นปกติเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัวการวางตนให้ เหมาะสม กับฐานะของตนตามสภาพ ได้แก่ เป็นผู้ใหญ่

ผู้น้อย หรือผู้เสมอกัน เอาใจใส่ปฏิบัติตามฐานะ ผู้น้อย คารวะนอบน้อมยำเกรงผู้ใหญ่

10) อบายมุข 6

คำว่าอบายมุข คือ หนทางแห่งความเสื่อม หรือหนทางแห่งความหายนะ ความฉิบหาย มี 6 อย่าง ได้แก่

(1) **การเป็นนักเลงผู้ใหญ่** หมายถึง การเป็นคนมีจิตใจฝืนในเรื่องเพศ เป็นคนเจ้าชู้ ทำให้เสีย ทรัพย์สิน เงินทอง สูญเสีย เวลาและเสียสุขภาพ

(2) **การเป็นนักเลงสุรา** หมายถึง ผู้ที่ดื่มสุราจนติดเป็นนิสัย การดื่มสุรานอกจากจะทำให้เสียเงินทองแล้ว ยังเสียสุขภาพ และบั่นทอนสติปัญญาอีกด้วย

(3) **การเป็นนักเลงการพนัน** หมายถึง ผู้ที่ชอบเล่นการพนันทุกชนิด การเล่นการพนันทำให้ เสียทรัพย์สิน เสียสุขภาพ การพนันไม่เคยทำให้ใคร ร่ำรวย มั่งมีเงินทองได้เลย

(4) **การคบคนชั่วเป็นมิตร** หมายถึง การคบคนไม่ดีหรือคนชั่ว คนชั่วมักชักชวนให้ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และอาจนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเอง และครอบครัว

(5) **การเที่ยวดูการละเล่น** หมายถึง ผู้ที่ชอบเที่ยวการละเล่นกลางคืน ทำให้เสียทรัพย์และ อาจทำให้เกิดการ ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว

(6) **เกียจคร้านทำการงาน** หมายถึง ผู้ไม่ชอบทำงาน ขี้เกียจ ไม่ขยันขันแข็ง

11) เบญจศีล เบญจธรรม

เบญจศีลและเบญจธรรม คือ หลักธรรมที่ควรปฏิบัติควบคู่กัน โดยมุ่งให้บุคคลทำความดี ละเว้นความชั่ว

เบญจศีล (สิ่งที่ควรละเว้น)	เบญจธรรม (สิ่งที่ควรปฏิบัติ)
1. เว้นจากการฆ่าสัตว์	1. มีความเมตตา กรุณา
2. เว้นจากการลักทรัพย์	2. ประกอบอาชีพสุจริต
3. เว้นจากการประพฤติดินในกาม	3. มีความสำรวมในกาม
4. เว้นจากการพูดเท็จ	4. พูดความจริง ไม่พูดโกหก
5. เว้นจากการเสพของมึนเมา	5. มีสติสัมปชัญญะ

12) โลกบาลธรรมหรือธรรมคัมภีร์ครองโลก

โลกบาลหรือธรรมคัมภีร์ครองโลก เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้มนุษย์ทุกคนในโลก อยู่กันอย่างมีความสุข มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ มีคุณธรรมและทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ประกอบด้วยหลักธรรม 2 ประการ ได้แก่ หิริโอตตปปะ

หิริ คือ ความละอายในลักษณะ 3 ประการ แล้วไม่ทำความชั่ว (บาป) คือ

(1) ละอายแก่ใจ หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจตนเองแล้วไม่ทำความชั่ว

(2) ละอายผู้อื่น หรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ แล้วไม่ทำความชั่ว

(3) ละอายต่อความชั่วที่ตนจะทำนั้นแล้วไม่ทำความชั่ว

โอตตปปะ คือ ความเกรงกลัว หมายถึง

(1) เกรงกลัวตนเอง ตีเตือนตนเองได้

(2) เกรงกลัวผู้อื่นแล้วไม่กล้าทำความชั่ว

(3) เกรงกลัวต่อผลของความชั่วที่ทำจะเกิดขึ้นแก่ตน

(4) เกรงกลัวต่ออาญาของแผ่นดินแล้วไม่กล้าทำความชั่ว

13) กตัญญูทเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี

“กตัญญู” หมายถึง “การรู้คุณค่าคน” ส่วนคำว่า “กตเวที” หมายถึง การตอบแทนผู้มีบุญคุณกับเรา ดังนั้น กตัญญูทเวที จึงหมายถึง “การ

รู้คุณคนและตอบแทนผู้มีบุญคุณกับเรา” บุคคลผู้มีอุปการคุณแก่คนเรานั้น มีมากมายแบ่งกว้าง ๆ ได้ 5 กลุ่ม ประกอบด้วย

- (1) ทางสกุล ได้แก่ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา เป็นต้น
- (2) ทางการศึกษา ได้แก่ ครู-อาจารย์ หรือบุคคลที่อบรมสั่งสอนเรา
- (3) ทางการปกครอง ได้แก่ พระมหากษัตริย์ และเชื้อพระวงศ์

ทุกพระองค์

- (4) ทางศาสนา ได้แก่ องค์พระศาสดาของทุกศาสนา

(5) ทางอื่น ได้แก่ ผู้มีอุปการคุณทางอ้อม เช่น เพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น

14) ธรรมะ 4 ประการ

- (1) สัจจะ - ความจริงใจ
- (2) ทมะ - การบังคับตัวเอง
- (3) ขันติ - ความอดกลั้น อดทน

(4) จาคะ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน จึงเรียกว่ามีฆราวาสธรรมที่สมบูรณ์ จะเป็นเด็กก็ดี ผู้ใหญ่ก็ดี ผู้หญิงก็ดี ผู้ชายก็ดี คนหนุ่ม คนสาว คนแก่ คนเฒ่าก็ดี เป็นฆราวาสก็ดี เป็นพระเจ้า พระสงฆ์ก็ดี ล้วนแต่อาศัยธรรมะทั้ง 4 อย่างนี้เป็นเครื่องกำจัดซึ่งสิ่งไม่พึงปรารถนา แล้วมาทำให้เกิดสิ่งที่พึงปรารถนาขึ้นมาอย่างครบถ้วน ซึ่งนับว่าจะได้รับสิ่งที่ดีที่สุดเพิ่มขึ้น ๆ จนถึงสิ่งที่ดีที่สุด ที่สูงสุด ที่มนุษย์เราควรจะได้รับ” (พุทธทาสภิกขุ, [ออนไลน์] สืบค้น : <http://www2.Se-ed.net/nfed/religion/index.rel.html> [วันที่ 14 มีนาคม 2566].

1.2 ลักษณะของนวัตกรรม

สำหรับลักษณะของนวัตกรรม ได้กำหนดไว้เป็นกฎหมาย ดังเช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2562) ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรมการศึกษาไว้ในมาตรา 67 รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทยและในมาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จได้ตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ดังกล่าวจำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมการศึกษาใหม่ ๆ ที่จะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาทางการศึกษาทั้งในรูปแบบของการศึกษาวิจัย การทดลองและประเมินผล นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่นำมาใช้ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด นวัตกรรมที่นำมาใช้ทั้งที่ผ่านมาแล้วและที่จะมีในอนาคตมีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับการประยุกต์ใช้นวัตกรรมในด้านต่าง ๆ โดยนวัตกรรมที่สำคัญมี 5 ประเภท ดังนี้

1) **นวัตกรรมทางด้านหลักสูตร** เป็นการใช่วิธีการใหม่ ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นและตอบสนองความต้องการสอนบุคคลให้มากขึ้น เนื่องจากหลักสูตรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลก นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรยังมีความจำเป็นที่จะต้องอยู่บนฐานของทฤษฎีและปรัชญา

ทางการจัดการสัมมนาอีกด้วย การพัฒนาหลักสูตรตามหลักการและวิธีการดังกล่าวต้องอาศัยแนวคิดและวิธีการใหม่ ๆ ที่เป็นนวัตกรรมการศึกษาเข้ามาช่วยเหลือจัดการให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการนวัตกรรมทางด้านหลักสูตรในประเทศไทย

2) นวัตกรรมการเรียนการสอน เป็นการใช้วิธีระบบในการปรับปรุงและคิดค้นพัฒนาวิธีสอนแบบใหม่ ๆ ที่สามารถตอบสนองการเรียนรายบุคคล การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบแก้ปัญหาการพัฒนาวิธีสอนจำเป็นต้องอาศัยวิธีการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาจัดการและสนับสนุนการเรียนการสอน นวัตกรรมที่ใช้การเรียนการสอน เช่น การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ การใช้ระบบการกลุ่มสัมพันธ์ การสอนแบบเรียนรู้ร่วมกัน และการเรียนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต การวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น

3) นวัตกรรมสื่อการสอน เนื่องจากมีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์เครือข่ายและเทคโนโลยี โทรคมนาคม ทำให้นักการศึกษาพยายามนำศักยภาพของเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ จำนวนมากมาย ทั้งการเรียนด้วยตนเอง การเรียนเป็นกลุ่มและการเรียนแบบมวลชน ตลอดจนสื่อที่ใช้เพื่อสนับสนุนการฝึกอบรมผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ใช้นวัตกรรมสื่อการสอน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) มัลติมีเดีย (Multimedia) การประชุมทางไกล (Teleconference) ชุดการสอน (Instructional Module) วิดีทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Video)

4) นวัตกรรมทางการประเมินผล นวัตกรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการวัดผลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการวิจัยทางการศึกษา การวิจัยสถาบัน เพื่อประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มาสนับสนุนการวัดผล ประเมินผลของสถานศึกษา กล่าวคือนวัตกรรมทางการประเมินผล ได้แก่ การพัฒนาคลังข้อสอบ

การลงทะเบียนผ่านทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต การใช้บัตร
สมารถการต เพื่อการใช้บริการของสถาบันศึกษา การใช้คอมพิวเตอร์ใน
การตัดเกรด เป็นต้น

5) นวัตกรรมการบริหารจัดการ เป็นการใช้นวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง
กับการใช้สารสนเทศมาช่วยในการบริหารจัดการ เพื่อการตัดสินใจของ
ผู้บริหารการศึกษาให้มีความรวดเร็วทันเหตุการณ์ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
ของโลก นวัตกรรมการศึกษาที่นำมาใช้ทางด้านการบริหารจะเกี่ยวข้องกับ
ระบบการจัดการฐานข้อมูลในหน่วยงานสถานศึกษา เช่น ฐานข้อมูลของ
นักศึกษา ฐานข้อมูล คณาจารย์ และบุคลากรในสถานศึกษา ด้านการเงิน
บัญชี พัสดุ และครุภัณฑ์ ฐานข้อมูลดังกล่าวต้องการออกระบบที่สมบูรณ์ มี
ความปลอดภัยของข้อมูลสูง ทั้งนี้มีความเกี่ยวข้องกับสารสนเทศภายนอก
หน่วยงาน เช่น ระเบียบปฏิบัติ กฎหมาย พระราชบัญญัติ ที่เกี่ยวกับการ
จัดการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการอบรม เก็บรักษาและออกแบบระบบการ
สืบค้นที่ดีพอ ซึ่งผู้บริหารสามารถสืบค้นข้อมูลมาใช้งานได้ทันทีตลอดเวลา
การใช้นวัตกรรมแต่ละด้านอาจมีการผสมผสานที่ทับซ้อนกันในบางเรื่อง ซึ่ง
จำเป็นต้องมีการพัฒนาร่วมกันไปพร้อม ๆ กันหลายด้าน การพัฒนา
ฐานข้อมูลที่ต้องทำเป็นกลุ่มเพื่อให้สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้อย่างมี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สำหรับการแบ่งนวัตกรรม (Innovation) ที่เกี่ยวกับการตลาด ซึ่ง
สามารถแบ่งได้ออกเป็น 4 ประเภท แต่ละประเภทก็จะแตกต่างกันออกไป
ตามความแปลกใหม่ของเทคโนโลยีและผู้ใช้งาน ซึ่งแต่ละประเภทส่งผล
กระทบแตกต่างกับตลาดและกลยุทธ์ขององค์กร ประกอบด้วย 4 ประเภท
ตาม Innovation Matrix ดังนี้